

Araştırma Makalesi / Research Article

Arapça ve İbranice Filistin Basınından Örneklerde Türk Millî Mücadelesi, 1919-1922*

Selim Tezcan**

Öz

Bu çalışma, Filistin’de 1919 ile 1922 arasında yayımlanan Arapça ve İbranice beş gazetenin Türk Millî Mücadelesi’ne dair yorumlarını inceleyerek şu soruyu ele almaktadır: Filistin’de bu dönemde yayımlanan bazı önemli Arapça ve İbranice gazeteler Millî Mücadele’ye nasıl yaklaşıyorlardı ve benimsedikleri farklı tutumların ardında hangi nedenler yatmaktaydı? İncelemenin ortaya koyduğu üzere, Arapça gazetelerden *el-Karmil* ile *Mir’atü’ş-Şark* Kuvâ-yı Milliye’ye yakın ilgi göstererek hararetle bir destek veriyorlardı. Bu tutumlarının başlıca nedeni, aynı dönemde kurulup resmîleşme sürecinde olan İngiliz Mandası’na ve onun gerçekleştirmeyi taahhüt ettiği Balfour Deklarasyonu’na karşı duydukları endişeydi. Siyonizm’e onlar gibi muhalif olan *Filistin* ise Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Şerif Hüseyin ve oğullarıyla hareket eden Hüseyinî ailesine yakınlığı nedeniyle Millî Mücadele’ye karşı menfi olmasa bile çok daha mesafeli bir tutum benimsemişti. Diğer yandan İbranice gazeteler *Do’ar ha-Yom* ve *Haaretz* İngiliz Mandası’nın Anadolu’daki savaş sonuçlanmadan yürürlüğe girmeyeceği hesabıyla sabırsızlanıyor, iki tarafın karşılıklı tavizlerde bulunmalarını ve Avrupa ülkelerinin barış için aracılık yapmasını salık veriyorlardı.

Anahtar Kelimeler

Türk Millî Mücadelesi, Mustafa Kemal, Filistin, Arap Basını, İbrani Basını.

* Geliş Tarihi: 10 Ağustos 2022 – Kabul Tarihi: 05 Aralık 2022

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Tezcan, Selim. "Arapça ve İbranice Filistin Basınından Örneklerde Türk Millî Mücadelesi, 1919-1922." *bilig*, no. 106, 2023, ss. 173-198.

** Doç. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü – Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0002-6242-7232

selimte76@gmail.com

Giriş

Bu çalışma, Filistin’de 1919 ile 1922 arasında yayımlanan Arapça ve İbranice beş gazetenin Türk Millî Mücadelesi’ne dair yorumlarını inceliyor. Siyonist hareket kadim vatanı olarak gördüğü, Filistinli Arapların yaşadığı topraklarda bir “Yahudi ulusal evi” kurmak için 1917 Balfour Deklarasyonu ile İngiliz hükûmetinin desteğini alırken Yunanlılar da kendi kadim vatanlarının bir parçası olarak gördükleri Batı Anadolu topraklarını Türklerin elinden alma çabalarında İngiliz hükûmetinin desteğine güveniyorlardı. Bu nedenle Filistinliler Kuvâ-yı Milliye’nin İngiliz destekli Yunan işgaline karşı yürüttüğü savaşa yakın bir ilgi ve sempati gösteriyor, bunu yine İngiliz destekli Siyonist projeye karşı kendi mücadeleleriyle ilişkilendiriyorlardı. Toplumsal olaylarda Türk bayrakları açıyor, Türk ordusu için yardım topluyor, camilerde Mustafa Kemal Paşa için dualar okutuyorlardı. Hatta bir heyet göndererek İstanbul’daki Ankara hükûmeti temsilcileri ve Lozan Konferansı’ndaki Türk delegasyonu ile temasa da geçmişler, İngiliz Mandası ile Balfour Deklarasyonu’nun iptali ve Türk Mandası altında bağımsızlık talebiyle görüşmelerde bulunmuşlardı (Halabi 19-37).

Bu koşullar ışığında, mevcut makale şu soruyu ele almaktadır: Filistin’de bu dönemde yayımlanan bazı önemli Arapça ve İbranice gazeteler Millî Mücadele’ye nasıl yaklaşıyorlardı ve benimsedikleri farklı tutumların ardında hangi nedenler yatmaktaydı? Soruya cevaben çalışmada gösterileceği üzere, incelenen üç Arap gazetesinden ikisi, Filistin’deki İngiliz destekli Siyonist harekete dair endişelerinden dolayı, yine İngiliz destekli Yunan işgaline karşı Kuvâ-yı Milliye’nin sergilediği direnişe hararetle bir destek veriyorlardı. Siyonizm’e en az onlar kadar muhalif olan üçüncüsü ise Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Şerif Hüseyin ve oğullarıyla hareket eden Hüseyinî ailesine yakınlığı nedeniyle Türk Millî Mücadelesi’ne karşı menfi olmasa bile çok daha mesafeli bir tutum benimsemişti. Diğer yandan İbranice gazeteler öncelikle Yunanistan ile Türkiye arasında bir an önce barış yapılmasına yönelik bir yayın politikası izliyorlardı. Çünkü İtilaf Devletleri’nin kendi aralarındaki çekişmeler nedeniyle iki ülke arasındaki savaş bitmeden Balfour Deklarasyonu’nun uygulanmasını da içeren İngiliz Mandası yürürlüğe giremeyecekti.

Millî Mücadele’nin veya mücadele dâhilindeki kimi muharebelerin muhtelif yabancı ülkelerin basın organlarında nasıl yansıtıldığını inceleyen

pek çok bilimsel yayın mevcuttur (Öztoprak; Bilmez; Çalık; Akyüz; Vlašić; Aybars; Boyar; Yağcı Aksel; Karagülmez). Buna karşılık Millî Mücadele'nin dönemin Filistin basınında nasıl işlendiğine dair herhangi bir müstakil çalışma yapılmış değildir. Filistin İbrani basınındaki yansımaları üzerine, başka çalışmalarda herhangi bir değiniye de rastlanmamaktadır. Filistin Arap basınındaki yansımaları konusuna ise Awad Halabi'nin Filistinlilerin Millî Mücadele'ye yaklaşımını ele aldığı "Liminal Loyalties: Ottomanism and Palestinian Responses to the Turkish War of Independence, 1919-22" başlıklı makalesinde tek bir paragraf ayrılmıştır. Bu pasajda Halabi *Mir'atü's-Şark*'ın dört sayısında çıkan yazılar ile (ikincil bir kaynak üzerinden) *el-Karmil*'in bir sayısında çıkan bir yazı üzerinde kısaca durmaktadır (Halabi 27). *Filistîn* gazetesine de başka pasajlarda, basının tepkisinden farklı konularda üç atıf vermektedir (Halabi 29-30, 32). Keza Zachary Foster da "Arabness, Türkiye and the Palestinian National Imagination in the Eyes of *Mir'at al-Sharq* 1919-1926" başlıklı makalesinde *Mir'atü's-Şark*'ın Millî Mücadele'ye yönelik değerlendirmelerinden gazetenin savaş sırasında çıkan üç sayısına atıf vererek, kısaca bahsetmektedir (Foster 72-73). Halbuki mevcut çalışmada ele alınan üç Arapça gazetede konu hakkında yorum içeren onlarca yazı yayımlanmıştır ve bunlar İbranice gazetelerle de karşılaştırmalı, ayrıntılı bir tetkiki hak etmektedir.

Çalışmada incelenen Arapça gazeteler *el-Karmil*, *Filistîn* ve *Mir'atü's-Şark*; İbranice gazeteler ise *Do'ar ha-Yom* ve *Haaretz*'dir. Bu gazetelerin seçilmesinin sebebi, gerek ele alınan dönemde nispeten en yaygın sirkülasyona sahip olmaları, gerek de koleksiyonlarının günümüze eksiksiz veya en azından büyük bölümüyle ulaşmış olmasıdır.¹ *El-Karmil* daha İkinci Meşrutiyet döneminde, 1908'de kurulmuştu; sahibi, Hristiyan Arap gazeteci Necib Nassar'dı. Gazete, ilk baştan itibaren Siyonizm'in ateşli bir muhalifi olarak sivrilmiş, Dünya Savaşı başlamadan önce de Osmanlı hükûmeti tarafından Arapları Yahudilere karşı kışkırtarak kamu düzenini bozduğu gerekçesiyle kapatılmıştı. 1920'de yeniden çıkmaya başlayan gazete, Siyonizm eleştirilerine devam ettiği gibi İngiliz Mandası'na da muhalefet ediyordu. *Filistîn* de aynı dönemde, 1911 yılında kurulmuştu; editörleri yine Hristiyan Arap gazeteciler olan İsa el-İsa ve kuzeni Yusuf el-İsa idi. Bu gazete de kısa süre içinde yayın çizgisini Siyonizm'e muhalefet üzerine oturtmuş, I. Dünya Savaşı arifesinde Osmanlı hükûmetince kapatılmış ve Manda döneminde, 1921'de yeniden çıkmaya başladığında da Siyonizm ve Manda aleyhtarı bir

yayın politikası benimsemişti. *Mir'atü's-Şark* ise ilk defa 1919'da, başka bir Hristiyan Arap gazeteci Bulus Şihade tarafından kurulmuştu. 1920'lerde diğer iki gazete kadar keskin bir şekilde olmasa da Siyonizm'e muhalefet ediyor, Manda idaresiyle uzlaşmayı savunsa bile onun politikalarını eleştirmekten kaçınıyordu (1930'larda ise daha uysal bir yayın çizgisine yönelecekti). Bu üç Arap gazetesinden *Filistin* mevcut çalışmanın ele aldığı dönem içinde Filistinli Araplar nezdindeki iktidar yapılanmasında, yani Arap Yürütme Kurulu, Yüksek İslâm Şurası ve Kudüs Başmüftülüğü'nde hâkim durumda bulunan Hüseyinî ailesine destek verirken *el-Karmil* ve özellikle *Mir'atü's-Şark* Neşasıbi ailesinin başında olduğu muhalif kesimin (*mu'aridun*) sözcülüğünü yapmaktaydı ("El-Carmel"; "Filastin"; Beška 135-38; "Mir'at Al-Sharq"; Foster 62-64).

İbranice gazetelere gelince, *Do'ar ha-Yom* Osmanlı Filistininde uzun yıllar *ha-Tsvi* (sonraki adıyla *ha-'Or*) ve *Haşkafa* gazetelerini çıkarmış olan Eliezer Ben-Yehuda ve oğlu İtamar Ben-Avi tarafından 1919'da yayımlanmaya başlamıştı. Tüccarlar, müteahhitler ve çiftçiler gibi burjuva Birinci Aliya (Filistin'e 1882-1903 arasındaki ilk Yahudi göç dalgası) göçmenlerinin sözcülüğünü yapıyordu. *Haaretz* ise yayın hayatına 1918'de İngiliz askerî idaresinin ordudaki Yahudi askerler için çıkardığı bir gazete olarak başlamış, 1919'da Rusya kökenli Yahudi iş adamları tarafından Siyonist hareket namına satın alınmıştı. *Do'ar ha-Yom*'dan farklı olarak İkinci Aliya (1904-1914 arasındaki ikinci Yahudi göç dalgası) ile Filistin'e gelen sosyalist-Siyonist göçmenlerin bakış açısını temsil etmekte ve Sovyet Rusya yanlısı bir yayın politikası izlemekteydi ("Do'ar ha-Yom"; Elyada 56; "About Haaretz"). Tüm gazeteler Anadolu'daki gelişmelere ilişkin haberleri için kaynak olarak büyük oranda İngiliz Reuters ve Fransız Havas haber ajansları ile İngiliz ve Fransız gazetelerinden yararlanmaktaydı. Ancak ender olarak editörlerin Anadolu'da bulunan tanıdıklarından gelen mektuplara da yer vermekteydiler. Bunu diğerlerine nazaran daha sık bir şekilde yapan, *Do'ar ha-Yom* gazetesiydi.

Makalenin geri kalanında, önce gazetelerin Millî Mücadele'ye, Türk zaferine ve Mustafa Kemal Paşa'ya karşı tutumları incelenecek, daha sonra Anadolu'daki gelişmeleri Şark ve Filistin meseleleri bağlamında nasıl değerlendirdikleri üzerinde durulacaktır. Son bölümde ise tutumları arasındaki farkların sebepleri analiz edilecektir.

Millî Mücadele

Çalışmada ele alınan Arapça gazeteler Kuvâ-yı Milliyecilerin 1921 başlarındaki ilk önemli başarılarından önce ne İtilaf Devletleri'nin işgali ve Sevr Antlaşması'na değiniyor, ne de Türk Millî Mücadelesine fazla ilgi gösteriyorlardı. Millî Mücadele hakkında yaptıkları ender haberlerde de yaklaşım olarak birbirlerinden ayrılmaktaydılar. *El-Karmil* “milliyetçi grup” dediği Kuvâ-yı Milliye'nin hâlihazırda egemenliğini Anadolu'nun her yerine yaymış olduğunu ve “belki inşallah” Avrupa güçleri arasındaki görüş ayrılıklarından istifa edebileceğini yazıyordu (“El-Etrâk” 2). *Mir'atüŝ-Şark* ise konuyla ilgili olarak sayfalarında kısa bir habere ve yazarın, bir arkadaşına Anadolu'daki kardeşinden gelmiş olan bir mektubun içeriğini naklettiği bir makaleye yer vermekteydi. Haber ve mektupta dile getirilen iddialara göre Anadolu halkının Mustafa Kemal idaresindeki birliklerinin taleplerini karşılamaya artık tahammülü kalmamış, “bu birliklerin türlü soygun ve zulümlerinden ikrah etmişlerdi.” Yunan ordusu Kuvâ-yı Milliyecileri yenilgiye uğrutup hükmünü Bursa ve diğer Batı Anadolu şehirlerine genişlettiğinde de bu sebeple Yunanlıları sevinçle karşılamış, “lütuflarından, asaletlerinden ve iyi muamelelerinden” çok memnun kalmışlardı (“Türkiyâ” 3; “Ceyşü Muşafâ Kemâl” 2).

Mir'atüŝ-Şark'ın bu olumsuz yaklaşımı, İnönü Muharebeleri'nden sonra değişecekti. 1921 Haziran'ında gazetede çıkan bir yazıda, Türklerin hasımlarından farklı olarak çabalarının sonucunu alıp galip geleceklerinden emin olduklarına ve gerçek yurtları, İmparatorluğun nüvesi olan Anadolu'yu savunmak için ölümü göze aldıklarına işaret ediliyordu. Yunanlıların ise isteklerinde mübalağaya kaçarak ihtiyaçlarından fazlası peşinde koştukları belirtiliyordu. Hayatı için savaşanlar ile zaruri olmayan uzak hedeflere ulaşma arzusuyla harp edenler arasındaki büyük farka işaret ediliyordu (“El-Yûnân ve't-Türk” 3). Gazetenin Millî Mücadele'ye karşı yaklaşımında görülen bu değişimin arkasında, muhtemelen bir yandan Siyonist bir Yahudi olan Herbert Samuel'in Temmuz 1920'de Filistin'e İngiliz Yüksek Komiseri olarak atanmasını takip eden süreçte İngiliz Mandası'nın kurularak Balfour Deklarasyonu'nu uygulamaya koyacağına dair endişelerin yoğunluk kazanması, diğer yanda da Kuvâ-yı Milliyecilerin İngiliz destekli Yunan ordusuna karşı 1921'in ilk aylarında kazandığı İnönü Muharebelerinin, bu ortamda Filistin'in kendi kaderine dair de bir umut ışığı olarak değerlendirilmesi yatıyordu.

Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra aynı gazetede çıkan yazıda da Yunanlıların uğradığı hezimetin, “Türklerin en büyük kurtarıcısı Mustafa Kemal Paşa'nın üstün bilgeliğine, büyük askerî kabiliyetine ve hazırladığı gerçek hürriyet projesine” delalet ettiği vurgulanıyordu. Yazara göre şayet Yunanlılar bunu inkâr eder de hâlâ Kemalistlerin çabalarının çete savaşından ibaret olduğunu söylerlerse bu gülünç bir laf olacaktır; çünkü çeteler savaşı Yunan ordusuna bu kadar ağır bir kayıp verdiremezdi (“El-ḥarb fi'l-Anâdûl” 3).

İncelenen Arapça gazeteler, Kuvâ-yı Milliyecilerin savaş kabiliyetlerinin yanı sıra diplomatik maharetlerini de takdirle karşılamaktaydılar. I. İnönü Muharebesi'nden sonra *el-Karmil*'de yayımlanan bir yazıda, muharebeyi kazanan Türklerin daha sonra yaptıkları siyasi manevralarla da şaşırtıcı yeteneklerini sergiledikleri saptaması yer alıyordu (“Maḳdaratü'l-Etrâk” 3). 1922 Nisan'ında aynı gazetede yayımlanan bir yazıda da Türklerin ateşkes yaptığı haberi verildikten sonra “siyaset alanında da savaş meydanlarında sergilemiş oldukları sağduyunun, uzak görüşlülüğün ve basiretin aynısını ortaya koymış oldukları” yorumunda bulunuluyordu (“El-hudne fi'l-Anâdûl” 2).

Bir yandan Kuvâ-yı Milliyecileri bu şekilde öven Arapça gazeteler, diğer yandan onların karşısında yer alan İtilaf Devletleri'ni ve özellikle Yunanistan'ı şiddetle eleştirmektedir. 1921 Eylül'ü başında, henüz Sakarya Muharebesi sürerken *Mir'atü'l-Şarḳ* gazetesinde çıkan bir makalede yazar, “Yunanlıları kendilerine en ufak faydası olmayan bir macera uğruna Türklerin topraklarını işgal edip düşmanlıklarını kazanmaya kışkırttıkları” gerekçesiyle Garp ülkelerini suçluyordu (“Et-Türk ve'l-Yûnân” 3). 1922 Nisan'ında aynı gazetede çıkan bir makalede de Yunanlıların Anadolu üzerinde herhangi bir hakkı olmadığı vurgulanmaktaydı. Yazara göre “Yunanlıların Türk topraklarını işgal ederek Türk milli ruhuna boyun eğdirmek yönündeki ateşli iştiaqları saf istibdada ve adaletin ölümüne delalet ediyor; zulmün, kötü ruhluluğun, bencilliğin, istibdadın ve kaba kuvvetin beşeriyet üzerindeki zaferine ispat oluşturuyor”du (“El-hudne fi'l-Anâdûl” 2).

İki İbranice gazeteye gelince, Millî Mücadele'nin ilk döneminde Mustafa Kemal'in İstanbul hükûmetiyle yürüttüğü ilişkilerin gerçek mahiyeti konusunda birbirlerinden ayrıldıkları görülmektedir. *Haaretz* Damat Ferit'i, tüm arzusu ülkedeki pozisyonunu tahkim ederek Avrupa ülkelerinin ağır barış şartlarını hayata geçirmesini engellemek olan Mustafa Kemal'e karşı

şiddetli bir savaşa giriştiği için eleştiriyordu (“Ha-malakhut ha-Turkit” 1). *Do‘ar ha-Yom* editörü İtamar Ben-Avi’ye göre ise Mustafa Kemal son kurtuluş ümitlerini kendisine bağlayan ve elde edeceği sonuçları görmek için İtilaf Devletleri’ne karşı oyalama taktiklerine başvuran İstanbul hükûmetinden gizlice destek alıyordu ve hükûmetin direnişçilere karşı adımlar atıyormuş gibi görünmesi de siyasi bir taktikten ibaretti. Ancak Yunanlılar İzmir’den etrafa yayılarak Kuvâ-yı Milliye güçlerini yenilgiye uğratıncadır ki hükûmet ülkenin bağımsızlığını ebediyen kaybetmesi tehlikesini görerek oyalama diplomasisinden vazgeçmiş, en azından İstanbul’u elinde tutabilmek için ağır koşullarına rağmen Sevr Antlaşması’nı imzalamaya karar vermişti (Ben-Avi, “Togarma tihtom!” 1-2).

Yazının devamında Ben-Avi buna karşılık Mustafa Kemal’in kahramanlıkları sayesinde Türkiye’ye yine de görece geniş bir coğrafyanın kaldığına işaret ediyor, bu kahramanlıkların Avrupa’ya Türklerde hâlâ güç, özgürlük iradesi ve bağımsızlık aşkının olduğunu kanıtlandığı yorumunu yapıyordu. Ona göre şayet Mustafa Kemal askerî çabalarından feragat ederek tüm dikkatini medenileşme çabasına verirse Türkiye’yi hürriyet ve berekete kavuşturma şansı vardı. Ancak onun gibi kimseler sayesinde Türkiye kurtuluşa erebilir ve Vahdettin de dedesi II. Mehmet’in beş asır önce almış olduğu İstanbul’u yitirmekten kurtulabilirdi.

Do‘ar ha-Yom’un yayın kurulu üyelerinden gazeteci yazar Avraham Elmaleh’in Sakarya Muharebesi’nden sonra yayınladığı bir makalede ise Yunanlıların muharebe sonucunda Ankara’yı ele geçirdiği yolundaki yanlış bir habere dayanarak olumsuz bir yaklaşım sergileniyordu. Anadolu’daki çatışmaları bir “trajikomedi” olarak nitelendiren yazar, bu trajikomediden ve akan kanlardan Avrupalıların sorumlu olduğunu belirtiyordu. Zira “I. Dünya Savaşı sonunda Pozanti’ya kadar kovaladıkları Türk ordusu kalıntılarını tamamen yok edip Türklerle bir anlaşma dayatmadıklarından bu kuvvetlerin toparlanıp tazelenmesine fırsat tanımışlar”dı. Mustafa Kemal ve etrafındaki subaylar da bu sayede İstanbul hükûmetine ve kendilerine destek vermeyen padişaha karşı isyan bayrağını kaldırma imkânını bulmuşlar, vatani kendilerinin kurtaracağını iddia etmeye başlamışlardı. Yazar Mustafa Kemal’in dur durak bilmediğini, Anadolu’daki bütün farklı işgal kuvvetleriyle çatışmaya tutuştuğunu, bir gün Rusya’dan yardım isterken ertesi gün başka mazlum milletlere yardım elini uzattığını alaycı bir dille aktarıyordu. Ona göre Türk-

ler Abdülhamit dönemindeki savaşıardan beri hezimetle sonuçlanan tüm savaşlarda tekrarladıkları “güçlüyüz, çok askerimiz var, çekilmedik sahte ricat uyguluyoruz, düşmanları yok edeceğiz” gibi atıp tutmaları tekrar dolaşıma sokmuşlardı. Mustafa Kemal de askerlerinin çokluğundan bahsediyor ve geri çekilmesini Yunanlılar karşısında ardı ardına aldığı yenilgilerden değil de sahte ricatla Anadolu’nun kalbine çekip orada galebe çalma planlarından ileri geliyormuş gibi gösteriyordu. Yazar Mustafa Kemal’i geçmişten, I. Dünya Savaşı’ndan hiç ders çıkartmamış olmak ve bu yüzden çok şey istemekle eleştiriyor; elinde olan azı da bu yüzden kaybedeceği öngörüsünde bulunuyordu (Elmaleh 2).

Bu yorumların arkasında başka bir motivasyon da vardı: İbranice gazeteler, aşağıda sebeplerini daha yakından göreceğimiz üzere, Filistin’deki İngiliz Mandası’nın yürürlüğe girmesi için Türkler ile Yunanlılar arasında barış yapılmasını sabırsızlıkla bekliyor ve uzlaşmaya yanaşmadığını, anlaşmayı geciktirdiğini düşündükleri tarafları eleştiriyorlardı. Nitekim *Do’ar ha-Yom*’un editörü İtamar Ben-Avi, İnönü Muharebeleri ertesinde Lloyd George liderliğindeki İngiliz hükümetiyle Yunanlılara yönelik son derece sert yergilerde bulunmaktaydı. Lloyd George’u seleflerinden William Gladstone gibi “Türk ve Müslüman düşmanlığı ile körelmiş olmak” ve “Bolşevik Rusya’nın yayılması önündeki tek engelin Türkiye olduğunu gözden kaçırmak” ile itham ediyordu. Yunanlıları da “milliyetçi bir çılgınlığa” kapılmış oldukları, Türklerin askerî kabiliyet ve kapasitelerini göz ardı ederek Batı Anadolu’nun fethini kolay bir iş sandıkları gerekçesiyle eleştirmektedir (Ben-Avi, “Ha-yişlat şalom” 1-2; Ben-Avi, “Ha-nitsaḥon ha-Togri” 2; Ben-Avi, “Ha-‘milḥama” 1-2; Ben-Avi, “Hafta‘at Anatoliya” 2).

Keza Türk ordusunun mağlup olduğu Kütahya-Eskişehir Muharebesi’nin ardından *Haaretz*’de yayımlanan bir yazıda da Yunanlılar’ın kazandıkları zafer üzerine heyecandan sağduyularını kaybederek aşırı talepler öne sürmeye başladıkları belirtiliyordu. Ancak yazara göre Avrupa’da yeni bir havanın esmekte olduğunu, Fransa ve İtalya’nın bundan sonra her koşulda Türkiye’nin arkasında duracağını gözden geçiriyorlardı. Mustafa Kemal de artık kuvvetli Yunan direnişinden dolayı planlarını tamamıyla gerçekleştiremeyeceğini anlamış olmalıydı. Dolayısıyla Büyük Güçler kendilerinin son sözü söyleyeceklerini bildirerek “Yunanistan’ın küstahlığına ve Türkiye’nin inatçılığına” son vermeliydiler (“Beyn Yavan le-Turkiya” 2). Aynı şekilde *Do’ar ha-Yom*

da Yunanlıların Anadolu'nun içlerine doğru ilerlerlerse hata yapacakları, zaferlerinin bir Türk zaferine dönüşebileceği uyarısında bulunuyordu. Şayet ellerine geçen topraklarla yetinirlerse bu, Avrupa ülkelerinin barış antlaşması için araya girmeleri bakımından uygun bir fırsat olacaktı. Yazı Orta Doğu'nun barışa ihtiyaç duyduğu vurgusuyla sona eriyordu ("Be-Anatoliya uv-Angliya" 1-2).

Türk Zaferi

İncelenen Arapça gazeteler, Büyük Taarruz ile gelen Türk zaferini son derece memnuniyetle karşılamaktaydı. *Mir'atü'ş-Şark* gazetesinin olaya dair ilk yorumu, "Türklerin Zaferi" başlığıyla 4 Eylül 1922'de yayımlanmıştı. Yazar Türklerin hızla ilerlemekte olduğu, Afyonkarahisar'ı aldıkları haberini veriyordu. Oldum olası Türkler kendi vatanları ve hürriyetleri için çarpıştıkları hâlde Yunanlıların açgözlülükleri yüzünden savaş verdiklerini, hak bu iki kavimden ilkinin tarafında olduğu için de Türklerin zafere ulaşacağını söylemişti; nitekim işte şimdi Yunanlılar hezimete uğruyorlardı ("İntişârü'l-Etrâk" 3). Bundan dokuz gün sonra aynı gazetede çıkan, "Türklerin Parlak Zaferi – İzmir'in Düşüşü" başlıklı makalede de yazar artık Türk birliklerinin Yunanlıları mevzilerinden sürüp çıkartarak Anadolu'yu gaspçılılarından tamamen temizledikleri, kazandıkları zaferin tarihte misline rastlanmadığı haberini veriyordu. "Ne hoş ki," diyordu, "adalet egemen oldu, hak galip geldi, batıl zail oldu ve Anadolu gerçek sahibi olan Türklere kaldı" ("İntişârü'l-Etrâki'l-bâhir" 3).

El-Karmil'de İzmir'in alınmasını takiben yayımlanan bir makalede de yazar ilk bölümde Mustafa Kemal'in zaferinin dünyada yaptığı tesire eğilmekteydi. "Zaferin Etkileri" başlıklı bu bölümde hayat dolu, ayaklanma hâlindeki milletlere iradesini dayatmanın güçlü bir devlet için bile kolay olmadığı tespitinde bulunuyordu. Yazara göre mağlup Türklerin nefsindeki savunma kuvveti, galiplerin baskısının kuvveti nispetindeydi ve dolayısıyla "bu baskı ile savunmanın çarpışmasından dev bir infilak doğmuştu." Mustafa Kemal'in parlak zaferleri tüm dünyada büyük bir yankıya yol açmış, Müslümanlar ve Şarklılar sevince boğulurken siyaset çevreleri ve Balkan Devletleri de endişeye kapılmışlardı. "Hak ve Kuvvet Arasında" başlıklı ikinci bölümde ise yazar Mustafa Kemal'in küçük ordusunun Avrupalıların milyonlarca askerine galebe çalmasını sahiden o kadar garip mi olduğunu soruyordu. Ona göre bu çatışma hak ile kuvvet arasındaki bir mücadeleydi;

güçlüler bile iktidarlarını bundan böyle adalet temelinden başka bir şeye dayandıramayacaklardı. Yazar Mustafa Kemal'e daha dün "çete lideri" diyen ve onunla el sıkışmaya bile tenezzül etmeyenlerin, bugün onun koyduğu şartlar üzerinden müzakere yürüttüğüne işaret ediyordu. Uluslararası siyaset artık Mustafa Kemal'e gasp edilmiş bir hakkın talibi gözüyle bakmaya başlamıştı ve "o cesur ve dürüst çoban da bu sayede sürüsünü aslanların pençelerinden kurtaracak"tı ("El-mevkifü's-siyâsi" 1).

İbranice gazetelerden *Do'ar ha-Yom*'da ise Türk zaferi hem biraz şaşkınlık ve tedirginlik hem de Türklerin geleceği namına memnuniyetle karşılanıyordu. İzmir'in alınmasından sonraki gün çıkan bir makalede Türklerin sadece bu şehri değil, Edirne başta olmak üzere Avrupa toprakları üzerindeki iddialarında ısrarcı olacak siyasi gücü de kazanmış olduklarına işaret ediliyordu. Yazara göre "Birinci dereceden bir Balkan devleti ve ikinci dereceden bir Avrupa gücü konumuna geri dönmeyi hayal etmeyen Türk yok"tu. Fransa ve İtalya da Türkiye'yi bu arzularında destekliyordu. Dolayısıyla İzmir'in düşmesiyle birlikte sürprizlere gebe yeni bir dönem başlamıştı. Edirne'yi de geri alan bir Türkiye, yeniden İslam diyarındaki en kalabalık nüfuslu, özgür ve büyük ülke hâline gelecekti ki bu da yazara göre muharebenin en önemli sonucuydu ("Me-İzmir le-Adrianopoli" 2).

Yine *Do'ar ha-Yom*'da bu dönemde çıkan bir yazıya göre ise Türkiye'nin Millî Mücadele'deki en önemli zaferi ne İzmir'in geri alınması ne de Avrupa'daki sınırlarına geri dönmesi değil, Türk Devleti'nin artık yurtiçinde özgür bir şekilde hüküm sürecektir olmasıydı. Bu da yakında Kapitülasyonların kaldırılması ve azınlıklar sorununun ortadan kalkmasıyla mümkün olacaktı. Böylece Türkiye Osmanlı döneminde hiç olmadığı kadar hayat dolu ve bağımsız bir hâle gelecekti. Bundan böyle kendi kalkınmasına odaklanacak ve "aydın dünyayı 1908'den sonra olduğu gibi hayal kırıklığına uğratmayacak"tı. Yazarın deyişiyle, "Türkiye artık İngiltere'nin İngiliz olduğu kadar Türk olacak," Türkler bu nedenle Kemal Paşa'yı İstanbul'da "Biz de nihayet diğer milletler gibi bir millet olduk!" nidalarıyla karşılayacaklardı ("Hofeş ha-Turkim" 2).

Refet Paşa'nın İstanbul'a girmesinden sonra kaleme aldığı makalede ise *Do'ar ha-Yom* editörü İtamar Ben-Avi "Türkiye'nin Sürprizleri"nden bahsediyordu. Olumlu ve olumsuz anlamdaki bu sürprizler serisini tartışmaya Fatih'in gemileri karadan Haliç'e indirmesiyle başlamaktaydı. I.

Dünya Savaşı zamanına geldiğinde, başka bir sürprizle Almanya yanında savaşa giren Türkiye'nin bu hatası yüzünden İtilaf devletlerince parçalara ayrıldığına işaret ediyordu. Bu dönemde ülke “ebediyen mahvolacakmış ve harabeleri üzerinde küçük komşusu Yunanistan yükselecekmiş” gibi görüldüğü hâlde yeni bir sürprizle başında Mustafa Kemal'in bulunduğu bir milliyetçi hareket doğurmuştu. Sonuç olarak “başlangıçta kendisine lanetler okunan Mustafa Kemal milyonlarca Türkün başındaki yegâne lider ve yüz milyonlarca Müslümanın gözündeki şanlı kahraman” olup çıkmıştı. Yazara göre bu “Kemalist sürprizi” tüm Türk sürprizleri arasında en büyüğü idi: Yunanlıların on bir günde denize dökülmesi, İtilaf devletlerince Türkiye'ye olumlu şartlar sunulması ve ülkenin Edirne dâhil Avrupa'daki sınırlarına geri kavuşması, “dünya tarihinde birinci dereceden siyasi gelişmeler ve yeni Avrupa siyasetinin temeli” sayılmalıydı (Ben-Avi, “Hafta'ot Togarma” 2).

Mustafa Kemal Paşa

Çalışmada ele alınan Arap ve İbrani gazeteleri, son derece olumlu bir Mustafa Kemal portresi çizmekteydi. *El-Karmil*'de II. İnönü Muharebesi'nden sonra “Mustafa Kemal” başlığıyla yayımlanan makalede işaret edildiği üzere, Paşa “gözü pekliği ve samimi vatanseverliği” ile Sevr Antlaşması'nın Osmanlı'ya ilişkin kısmını tadil ettirmeyi başarıp Yunan ordusunu da yenerek mevzilerine geri püskürtmüştü ve artık Yunanistan'la barış için sunulan şartları kabul etmiyordu. Mustafa Kemal uzun süredir talihe karşı sabrederek önüne çıkacak fırsatları değerlendirmeye hazırlanmış, nitekim fırsatını yakaladığı zaman da Türkiye'nin askerî gücüne ve Büyük Güçler arasındaki çıkar çatışmalarına dayanarak Londra Konferansı'nda bu devletlerin önüne bir dizi talep getirmişti. Makalenin sonunda Mustafa Kemal'in eylemleriyle bir siyaset dersi vererek “kendine güvenin, vatanına sadakatin ve esecek rüzgârlardan yararlanmaya hazır olmanın lüzumunu öğrettiği” saptaması yer alıyordu (“Muştafa Kemâl,” 16 Nisan 1921 3).

Yine *el-Karmil*'de dört gün sonra aynı başlıkla çıkan diğer bir yazıda da Mustafa Kemal'in büyüklüğe asıl “Şark'taki antlaşmaları ve siyasi planları değiştiren faaliyetleriyle eriştiği” belirtiliyordu. II. İnönü Muharebesi'nde kazandığı son zafer Paşaya kendi barış şartlarını dayatma hakkını vermişti. O da şimdiye kadar gasp edilmiş bulunan bu hakkı kullanmak için “kararlılığı ve vatanına sadakati ile hiçbir mücadele vasıtasını denemedik bırakmayacak”tı. Yazının sonunda Mustafa Kemal'in “şanlı bir tarihe sahip Türk

milleti için münasip, büyük bir lider olduğu ve diğer milletlerin önderliğine talip herkes için misal teşkil ettiği” vurgulanmaktaydı (“Muştafâ Kemâl,” 20 Nisan 1921 2-3).

El-Karmil’de İzmir’in alınmasından sonra yayımlanan makalelerde, özellikle 20 Eylül’de baş sayfada çıkan ve Mustafa Kemal’in bir tasvirini yapan “Gerçek Büyüklük veya Mustafa Kemal” başlıklı uzun başyazıda da bilhassa onun “çelikten iradesine” vurgu yapılıyordu. Yazara göre Mustafa Kemal başlangıçta “basit bir zabıt” olduğu hâlde İtilaf Devletleri’nin gücü, kendi hükûmetine başkaldırmanın tehlikeleri ve yanına çekmeye çalıştığı halkın küçük hesapları gibi türlü zorluklardan yılmamıştı. Ülkesini kurtarmak için çıktığı uzun yolda önüne çıkan güçlükler karşısında haklı bir endişe duymasına rağmen bunların kendi azmine galebe çalmasına izin vermemiş ve “nefsini tüm vehimlerden, geleneklerin esir edici gücünden azat etmeyi başarmıştı.” Bu sayede de “iradesinin gücüyle ateşlediği milletini” hür kılmaya muvaffak olmuştu. Yazar okurlarına herkesin bir Mustafa Kemal olabileceği çağrısında bulunuyordu; bunun için Paşa gibi asker veya siyasetçi olmaları da lazım değildi, yalnızca onun yaptığı gibi “kendi nefislerini özgürleştirmeleri” gerekiyordu. Aynı zamanda yazar Mustafa Kemal’in “usturuplu ve esnek siyasetçiliğini” de övüyordu. Fransa ile anlaştıktan sonra ülkesinin istiklale kavuşmasını daha erkene çekmek için İngiltere ve İtalya gibi diğer düşmanlarıyla da ilişkileri tesis etmeye hazır olduğu yönündeki beyanlarını, “İşte siyasi olgunluk böyle olmalı” yorumu eşliğinde, takdirle aktarmaktaydı. Ona göre Şark’ta Mustafa Kemal gibi cesur kahramanlığı usta siyasetçilikle harmanlayabilen liderlere ihtiyaç vardı: Paşa tüm bir sömürgeci Garp’ın karşısına dikilerek Fransa ve Yunanistan’ı Anadolu’dan kovmuş olmasına rağmen şimdi Fransa ile bir antlaşma imzalamaktan çekinmemişti. “Garp ülkelerine karşı taassup göstermeyen ve onlarla karşılıklı menfaatlere dayalı ilişkiler kurmaya hazır olan, ancak ülkelerinin istiklalinden ödün vermemekte de kararlı” bu tür siyasetçilerin Şark’ta artık mevcut olduğuna, yazar memnuniyetle işaret ediyordu (“Fevzü’l-Etrâk 1-2; “Hârbü’l-Anâdül” 3; “El-‘azametü’l-hâkîkiyye” 1-2).

Mustafa Kemal’in şahsına ilişkin takdir dolu bir portre de İbranice gazetelerden *Do’ar ha-Yom*’da, Londra Konferansı’ndan sonra “Millî Kahraman” başlığı ile yayımlanmıştı (“Gibor le’umi” 1-2). Yazının altında imza olarak yalnız bir çarpı işareti vardı. Mustafa Kemal’i göklere çıkaran böyle bir ya-

zının Filistin'deki İngiliz idaresini kızdırabileceği hesabıyla yazarın gerçek imzasını atmaktan kaçındığı düşünülebilir. Makale, Mustafa Kemal'in iki yıl öncesine nazaran geldiği noktaya işaret ederek başlıyordu: O zamanlar “çökmekte olan bir devlette bir asi konumunda” iken şimdi “Ankara merkezli yeni, gerçek Türkiye'nin” lideri olmuştu. Bu noktaya gelirken salt İtilaf Devletleri'ne değil bizzat talihe karşı da başkaldırmış, ülkesi başkalarının hataları yüzünden yıkıma mahkûm gözükmürken etrafına topladığı diğer muhalifler ile birlikte “başına buyruk, enerjik ve kendinden emin bir şekilde tüm dünyanın karşısına dikilmiş”ti. Onun faaliyetlerinin tesiri altında kalanlarla sayıları kabaran muhalifler sonunda büyük bir güce erişmişler ve Türkiye'nin I. Dünya Savaşı'nda yenilse de Türk nüfuslu toprakları kaybetmek zorunda olmadığı inancıyla, “Sevr Antlaşması'nı yırtmak şöyle dursun okumaya bile lüzum görmemişlerdi.” Fransızları Maraş ve Urfa'da mağlup etmişler, sonunda İtilaf Devletleri'ni İstanbul hükûmetinin yanı sıra kendilerini de Londra'ya çağırarak zorunda bırakmışlardı. Yazar bu noktada “Mustafa Kemal'in sadece iki senede kat ettiği mesafe ne kadar büyük!” değerlendirmesinde bulunuyordu.

Yazının devamında Paşanın yaşamöyküsü ve şahsiyetine odaklanılmaktaydı. Selanik'te “kimilerinin iddia ettiği gibi Yahudi değil Türk” bir ailede doğduğu not ediliyordu. Kronik böbrek rahatsızlığına rağmen “çevik ve kıvrak bir bedene sahip olduğu, yüzüyle gözlerinden zekâ ve enerji fışkırdığı, suratında daimî olarak gezinen hoş ve çocuksu gülümsemenin görenleri hayran bıraktığı” belirtiliyordu. Yazarın tabiriyle Paşa “doğuştan asker”di; bilhassa Çanakkale Savaşı'nda büyük becerileriyle öne çıkmış ve İngilizlere karşı önemli sonuçlar doğuracak büyük bir zafer kazanmıştı. Aynı zamanda Tanrı vergisi liderlik yeteneğiyle insanları mükemmelen idare ediyor ve onlar da kendisini can kulağıyla dinleyip büyük saygı gösteriyorlardı. Mustafa Kemal kişiliğinde “enerji ve irade ile keskin görüşlülüğü ve hızlı muhakemeyi” de birleştirmekteydi; uygun anı kollayıp ondan en büyük yararı elde etmekte üstüne yoktu. “Yüksek seviyeli bir eğitimden geçmemiş” olsa da keskin zekâsı, kendisine bilmediği şeyleri tabii bir istidat ile tahmin etme imkânını veriyordu. “Sınırsız tutkusu ve şan ile zafere susamışlığı sayesinde dur durak bilmez bir çalışkanlığa ve sonsuz bir kahraman ruhluluğa” sahipti. Bu özelliklerinden de o güne kadar kendisi değil sadece vatani fayda sağlamıştı.

Yazar bu noktada “hayırlı işler yapıp da hatası olmayan evliyaya rastlanmadığı gibi Mustafa Kemal’in de tüm bu üstün hasletlerini biraz gölgeleyen birtakım kusurlarının bulunduğu” işaret ediyordu. Ona göre Paşa “şüpheli ve kıskanç”tı; kendisini, yani vatanın kurtarıcısını kızdıran herkesi düşman ve engel olarak görüyordu. Ülkeye büyük yararı dokunabilecek, tavsiyelerinde çıkar gütmeyen kimselerin de yardımlarını geri çevirebilmekteydi. “Egemenliğine sınır tanımıyor, kimilerine karşı kin besliyor ve intikam alıyor, etrafındaki kimseye yüz vermediği gibi sık sık damarlarına basıyordu.” Çevresindekiler de ona karşı “sevgiden ziyade saygı ve korku” duymaktaydı. “Popülerliği ve popüler olmak için gerekli yöntemleri bu denli küçümseyen bir lider görülmemiştir.”

Buna karşılık makalede Mustafa Kemal’in özel hayatında, kamu hayatında çizdiği bu portreden bambaşka bir insan olduğu da vurgulanmaktaydı. Yazara göre kendisinden aşağı sosyal konumdakilere iyi davranıyor ve yardımda bulunuyordu; paraya zerre önem vermeyen bir kişiydi. Aynı zamanda kelimenin tam anlamıyla sosyal bir insandı ve hoşbeşi severdi. Bu yönleri “karşıtlarının, onun hakkında asılsız birtakım hikâyeler uydurmalarına imkân vermiş” olsa da artık kendini tümüyle vatanına adanmıştı ve gençliğinden kalma kusurlarını ıslah ediyordu. Makalenin sonunda “Uluslararası siyaset Londra Konferansı’nda Mustafa Kemal’e karşı mücadele etse de onu reddedemeyecektir” denmekteydi. Zira “Mustafa Kemal artık tarihe geçmiş bulunuyor”du.

Şark ve Filistin Bağlamı

İncelenen Arapça gazeteler, Millî Mücadele’nin başarılarını tüm Şark için önemli ve olumlu bir gelişme olarak değerlendirmekteydiler. Arapların I. Dünya Savaşı sırasındaki hatalarına dikkat çekerek onların ve diğer Şarklı milletlerin bu başarılardan ders çıkarmaları gerektiğini belirtiyorlardı. I. İnönü Muharebesi’nin ardından *el-Karmil*’de çıkan bir makalede yazar, Mustafa Kemal’in başkentini ecnebi nüfuzu altında görünce Anadolu’da ayrı yeni bir hükümet kurduğunu ve İtilaf Devletleri’ni Sevri Antlaşması’nı revize etmeye mecbur bırakana dek Türkiye’nin tabii haklarını müdafaa ettiğini belirtiyordu. Bunun tersine, I. Dünya Savaşı’nda galip devletlerin yanında yer almış olan Araplar, garantörlerin kendilerine vermiş olduğu sözlere ve onlar için gördükleri hizmetlere rağmen birlik ve nizamdan yoksun olmalarından dolayı memleketlerinin bütünlüğünü koruyamamışlardı. Yazara göre

galiplerin yanında saf tutmaları da bu sonuca katkıda bulunmuş, onları tabii haklarının saygı görmesini sağlamaktan alıkoymuştu. Dolayısıyla Araplar ve diğer zayıf milletler, Türkiye’de cereyan eden tarihi olaylardan ibret almalıydılar (“Mağdaratü’l-Etrâk” 3).

Mir’atü’ş-Şark gazetesinde “Londra Konferansı ve Şark Meselesi” başlığıyla 1920 Mart’ında yayınlanan yazıda da Garp’ın “bir asır önce, Şark cehalet, taassup ve hurafeler içinde yüzerken” Şark Meselesini kolayca çözmüş olabileceğine işaret edilmekteydi. Ancak Şark artık uzun uykusundan uyanaarak etrafında neler döndüğünü görmeye başlamıştı; Avrupa’nın boş vaat ve pohpohlamalarının tesiri altında kalmıyordu. Yazar bu bağlamda Türklerin ayaklanarak Sevr Konferansı’nın kararlarına uymayı reddetmelerinin ve Büyük Güçleri antlaşmayı revize etmeye zorlamalarının her Şarklının kalbini ümitle doldurduğu ve Şark’a dünkü gibi hükmetmek isteyen Avrupalıların da gözünü korkuttuğu saptamasında bulunuyordu (“Mu’temerü Lenden” 1). 1922 Ocak’ında aynı gazetede çıkan bir makaleye göre de “Türklerin yaptığı tarihin sayfalarına altın harflerle yazılmaya layık ve her Şarklı millet için Türkleri takiben haklarını, hürriyetini ve bağımsızlığını müdafaa etmek elzem”di (“Et-Türk ve’l-Yûnân” 3).

II. İnönü Muharebesi’nin ardından *Mir’atü’ş-Şark*’ta aynı konuyu üzerine “Anadolu’da Ateşkes – Türklerin Siyasi Başarısı – Milliyetçilik İlkesinin Zaferi – Şark’ın Muvaffakiyetinde İlk Adım” başlığını taşıyan kapsamlı bir analiz de yayımlanmıştı. Yazar tüm Şark milletleri arasında Türklerle sempati duymayan ve galip gelmelerini dilemeyen bir tanesinin olmadığına işaret etmekteydi. Ona göre bunun sebebi, Türklerin tabii haklarını müdafaa eden Şarklı bir millet olmaları ve dolayısıyla Türk zaferinin diğer Şarklı milletler için de bir zafer niteliği taşımasıydı. Bu zafer ayrıca “gelecekteki siyasetin mihverri olacak milliyetçilik ilkesini” de teyit etmişti (“El-hudne fi’l-Anâdûl” 2).

El-Karmil’de İzmir’in alınmasından dört gün sonra çıkan “Türklerin Zaferi – Milliyetçilik ve Sömürgecilik” başlıklı makalede de yazar bu zaferi Türklerin Yunanlılara karşı değil yurtseverliğin sömürgeciliğe, Şark’ın sömürgeci Garp’a karşı zaferi olarak gördüğünü belirtiyordu. Ona göre Türkler böylece Avrupa’ya Şark’ta bağımsızlık ruhunun hâlâ yaşadığını ve onu öldürmenin hiçbir büyük gücün harcı olmadığını ispatlamışlardı. Mücadeleleri ve sebatlarıyla Şark’taki milletler için en iyi misali teşkil eden Türkler sömürgeci

devletlere tesirde bulunacak, onları aşırılıklarını törpülemek ve planlarını değiştirmek zorunda bırakacaklardı. Araplar da Türklerden siyasette esnekliği, çıkarları neyi gerektiriyorsa ona göre davranmasını öğrenmişlerdi; dolayısıyla Avrupa'nın "geleceği karanlık" tı. ("Fevzül-Etrâk" 1-2).

Söz konusu Arapça gazeteler Türk zaferini genel Şark bağlamından öte doğrudan Filistin meselesiyle de ilişkilendiriyorlardı. *Mir'atü's-Şark* İzmir'in alınmasından sonra hak ve adaletin yerini bulduğu yorumunu yapıyor ve "Bu nedenle," diyordu, "Balfour Deklarasyonu'nun ilga edileceği günün de geleceğine inanıyoruz; çünkü bu Deklarasyon da hak ve adalete dayalı değil" ("İntişârü'l-Etrâki'l-bâhir" 3). *Filistîn* de ele alınan dönem boyunca Millî Mücadele'ye ayırdığı tek yazısında zaferin yurtdışı Yahudi basınındaki yankıları üzerinde durmaktaydı. 1922 Ekim'inde çıkan "Türk Zaferi: Yahudilerin Filistin Korkusu" başlıklı haberde, Londra merkezli *The Jewish Chronicle* gazetesinde yayınlanmış olan bir makale özetleniyordu. Makalede, şayet Türklerin Irak'ı geri almaya azimli olduğu ve kamuoylarının da bir bütün olarak İngiltere'ye husumet beslediği doğruysa, İngiltere'nin Türkleri Irak'taki topraklarını geri almaktan men etmek üzere onlarla savaşa girip girmeyeceği sorgulanıyordu. Ve eğer Türkler Irak'ı geri alırlarsa İngiltere'nin mandater devlet olarak Filistin'den de çıkartılmaya karşı koyup koymayacağı sorusu gündeme getiriliyordu. *Filistîn* özetten sonra Yahudilerin de bu meseleleri bildikleri ve Filistin'deki maddi-manevi çıkarları namına kaygıya kapıldıkları yorumunda bulunuyordu ("El-intişârü't-Türki" 1).

Ele alınan Arapça gazeteler Filistin meselesi bağlamında Mustafa Kemal hükümetinden beklentilerini de dile getirmekteydiler. 1922 Mayıs'ında *el-Karmil*'de yayımlanan "Britanya, Kemal ve Filistin" başlıklı makalede yazar, Filistin meselesinin tüm ülkeler ve dış siyasetleri için artık bir mihenk taşına dönüştüğü saptamasıyla söze giriyordu. Ona göre Lloyd George hükümetinin politikaları sonucunda adaletin sağlanacağı ve Balfour Deklarasyonu'nun iptal edileceği yönündeki umutlar zayıflamıştı. Türkler ile barış antlaşması yapılması da artık yakın olduğu için gözler şimdi "vatanının bağımsızlığı için yaptığı güzel işlerle tüm dünyanın saygısını kazanmış olan büyük Türk kahramanı Mustafa Kemal'e" çevrilmişti. Yazar Paşadan barış antlaşmasında Filistin'in "Yahudi ulusal evi" olarak tanımlanmasını reddetmesinin beklendiğini söylüyor ve Filistin'in hem Müslümanlar hem Hristiyanlar için taşıdığı dinî önemi vurguluyordu. Yine de Mustafa Ke-

mal'in bu şartı kabul edeceği yolunda birtakım söylentiler kulağına gelmişti. "Siyasetçi yönü güçlü böyle bir kahramanın, hiç şüphesiz İslam ve Hristiyan âlemlerinin gönlünü kazanmaya yönelik bir siyaset izleyeceği" ve Yahudilere Filistin üzerinde hak tanıyan, böylece İslam ve Hristiyan âlemlerinin kutsal yerler üzerindeki haklarını çiğneyen bir antlaşmadan sakınacağı yönünde temennide bulunuyordu. Yazarın fikrince Mustafa Kemal de böyle bir antlaşma yapmanın kendisini Müslümanların nazarında "diğer maddiyatçılar"ın arasına yerleştirerek ondan soğumalarına yol açacağını biliyor olmalıydı. "Neredeyse hiç şüphe duymuyoruz ki," diyordu, "yiğitliği ve sebatı ile savaş sahasında ülkesinin bağımsızlığına dair Sevr Antlaşması'nı yırtıp atan Mustafa Kemal barış masasındaki güzel siyasetiyle Sevr ve Sen Remo Antlaşmaları'nın Balfour Deklarasyonu ile ilgili kısımlarını da yırtıp atacak; böylece İslam ve Hristiyan âlemlerini Avrupa siyasetinin başlarına getirdiği bu beladan kurtararak onların büyük minnetini kazanacak" ("Brîtanya ve Kemâl ve Filistîn" 1).

İncelenen İbranice gazetelere gelince, daha önce gördüğümüz gibi onlar Yisuv (Filistin Yahudi cemaati) açısından en hayırlı gelişmenin, savaşın bir an önce sona ermesi olduğu görüşündeydiler. Nitekim Paris Konferansı sürerken *Haaretz*'de çıkan iki yazının ilkinde, konferansta ulaşılabilecek barışın Yahudiler için önem taşıdığı, çünkü iki ülke arasında antlaşma yapılmadıkça Filistin üzerindeki İngiliz Mandası'nın Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilmeyeceği vurgulanıyordu ("Likra'at ha-şalom," 7 Aralık 1921 1-2). İki ay sonra yayımlanan bir yazının sonunda da Türk-Yunan barışının Yahudileri birinci dereceden ilgilendirdiğine, çünkü o olmadan Manda rejimlerinin Milletler Cemiyeti tarafından onaylanmayacağına işaret ediliyordu. Bir sonraki oturumda barış işinin halledilmesi ümidi ile yazı son bulmaktaydı ("Likra'at ha-şalom," 29 Ocak 1922 2).

Manda rejimlerinin kabulünün ve sonra da hayata geçirilmesinin Millî Mücadele'nin sonucuna bağlı olması, asıl olarak İtalya'nın izlediği diplomasiye ileri gelmekteydi. Millî Mücadele sebebiyle Sevr Antlaşması uygulanamayınca bu ülke Orta Doğu'daki nüfuz sahalarını kaybetmiş ve söz konusu kaybı telafi etmek niyetiyle Fransa ile İngiltere'den Suriye ve Filistin'de imtiyazlar istemeye başlamıştı. Bir koz olarak da iki ülkenin bu bölgelerde kuracağı Mandaları onaylamak konusunda ayak diretiyordu. Gerçi incelenen İbranice gazetelerin dile getirdiği endişelerin aksine İtalya

İngiltere'nin baskıları sonucunda geri adım atmış, Filistin ve Suriye Mandaları 1922 Temmuz'unda Milletler Cemiyeti'nde resmen onaylanmıştı. Ancak yürürlüğe girmeleri İtalya-Fransa anlaşmazlığının çözümüne bağlanmıştı ki İtalya bunun için Türkler ile barış antlaşmasının imzalanmasını şart koşuyordu. Dolayısıyla Filistin Mandası resmen onaylandıktan sonra da söz konusu İbranice gazeteler Türk-Yunan barışını sabırsızlıkla beklemeye devam edecekti (Wright 57-59).

Do'ar ha-Yom Milli Mücadele'nin Filistin'i ilgilendiren boyutuna bir başka açıdan da yaklaşmaktaydı: Elde ettikleri başarıdan sonra Türklerin eski topraklarına geri dönmek isteyebileceklerine dikkat çekiyor ve bu ihtimale karşı uyanık olunmasını telkin ediyordu. İzmir'in alınmasından sonra çıkan bir yazıda ileri sürüldüğü gibi "Türkler bundan sonra şüphesiz kuzeyde Kırım ile güneyde Halep ve Musul'a da gözlerini dikecekler ve Türk dilinin nağmeleri belki de Filistin sınırlarından birkaç fersah ötede tekrar duyulacak"tı. Yazar, "İngiltere, Fransa ve İtalya Müslüman kolonilerinin ufkunda beliren bu tehlikeye karşı birleşebilecekler mi?" diye soruyordu. Şayet birleşemezlerse Türklere İzmir'deki zaferlerinin güneydeki eski topraklarını da kazandırabileceği öngörüsünde bulunmaktaydı ("Me-İzmir le-Adriano-poli" 2). *Haaretz* ise *Do'ar ha-Yom*'un aksine Türklere yayılmacı amaçlar atfetmemekteydi. Tersine, İstanbul ve Lozan'a bir heyet gönderip Ankara hükümeti temsilcileriyle temasa geçerek İngiliz Mandası'ndan kurtulmaya çalışan Arapları eleştiriyordu. Gazeteye göre Türkler artık Saltanat ile Hilafeti, dini ve dünyevi işleri ayırdıkları için sırf din kardeşliği hatırına kendi ulusal çıkarlarını tehlikeye atmayacaklardı; nitekim İtilaf Devletleri'ne Arap vilayetleri üzerindeki iddialarından vazgeçme vaadinde bulunmuşlardı ("Ha-'Aravim ve-ha-Turkim" 3).

Tartışma ve Sonuç

Arapça gazetelerden *el-Karmil* ile (başlangıçtaki iki olumsuz yazısından sonra) *Mir'atü's-Şark*, Kuvâ-yı Milliye hareketine yakın ilgi gösteriyor ve hararetli bir şekilde destek çıkıyorlardı. Bu tutumlarının arkasında, gördüğümüz gibi aynı dönemde kurulup resmîleşme sürecinde olan İngiliz Mandası'na ve onun gerçekleştirmeyi taahhüt ettiği Balfour Deklarasyonu'na karşı duydukları derin endişenin izleri vardı. Kuvâ-yı Milliye'nin başarılarından bu nedenle kendi namlarına da umut devşiriyorlardı. *Filistîn* ise Millî Mücadele'ye çok daha mesafeli duruyordu. Diğerlerindeki ateşli Türk direnişi ve

Mustafa Kemal övgülerinden de, Anadolu'daki gelişmeleri yakın takipten de bu gazetede eser bulunmaması, doğrudan menfi bir yorum yapmasa da genellikle sessiz kalmayı tercih etmesi, dikkat çekicidir. Söz konusu gazetenin Siyonizm'e karşı daha kurulduğu Osmanlı devrinden itibaren ateşli bir muhalefet sergilemiş olması, Manda döneminde İngiliz idaresine de karşı koyması, Millî Mücadele konusundaki sessizliğini daha da açıklanmaya muhtaç bir hâle getirmektedir.

Başta işaret edildiği gibi *Filistîn* o dönemde Filistin Arapları arasındaki iktidar yapılanmasına egemen olan Hüseyinî ailesine destek verirken diğer iki gazete onlara muhalif kesimin sözcülüğünü yapıyordu. Hüseyinî ailesi ve özellikle 1921'de Kudüs Başmüftüsü olan Hacı Emin el-Hüseyinî, Şerif Hüseyin ile oğlu Faysal'a yakındı. Emin el-Hüseyinî I. Dünya Savaşı sırasında Faysal'ın isyancı Arap ordusuna asker toplama işinde görev aldığı gibi iki yıllık Suriye Krallığı döneminde de ona destek vermişti (Elpeleg ve Himelstein 3-4). Hatta *Filistîn*'in editorü İsa el-İsa da bu dönemde bizzat Faysal'ın divan kâtibi olarak çalışmıştı (Beška 31). Faysal ile babasının Ankara hükûmetiyle ilişkileri, özellikle Ankara ile Paris arasındaki ateşkesten ve onu izleyen antlaşmadan sonra gergin ve güvensizdi; Faysal İngiltere'ye sürekli Ankara hükûmetinden yakınmaktaydı (Polat 252-62). Zachary Foster'ın da işaret ettiği üzere, *Mir'atü'ş-Şark* bu koşullarda Kuvâ-yı Milliyecileri ve Millî Mücadele'yi överken aynı zamanda Hüseyinî (ve Şerif Hüseyin) ailelerine de nispet yapmış oluyordu (Foster 61). Aynı durum *el-Karmil* için de geçerliydi; Araplar İtilaf Devletleri'nin yanında yer aldıkları hâlde vatanlarını bütün tutamazlarken Türklerin mağlup tarafta yer aldıkları hâlde sömürgeci İngiltere ve müttefiklerine direnerek vatanlarını kurtardıkları saptaması, açık bir nispetti. Bu koşullar altında, "sömürgeciliğe karşı Şark'ın direnişi olarak Millî Mücadele" temasına *Filistîn* gazetesinde rastlanmaması şaşırtıcı değildi.

İncelenen İbranice gazeteler ise gördüğümüz gibi Balfour Deklarasyonu'nun uygulanmasını öngören İngiliz Mandası'nın Anadolu'daki savaş sonuçlanmadan yürürlüğe girmeyeceği hesabıyla sabırsızlanıyor, iki tarafın da diğerini tam olarak yenemeyeceği gerekçesiyle karşılıklı tavizlerde bulunmalarını ve Avrupa ülkelerinin de barış için aracılık yapmasını salık veriyorlardı. Ancak *Do'ar ha-Yom* Anadolu'daki gelişmeleri *Haaretz*'e oranla çok daha yakından takip ediyor ve Kuvâ-yı Milliye ile Mustafa Kemal'e karşı nispeten

daha ilgili ve olumlu bir tutum sergiliyordu. Gazetede Londra Konferansı sırasında Paşaya dair “Millî Kahraman” başlıklı, ateşli bir övgü yazısı dahi yayımlanmış olması özellikle dikkat çekmekteydi.

Gazeteler arasındaki bu farkın, siyasi ve kültürel iki sebebi olduğu ileri sürülebilir. Siyasi bakımdan, *Do'ar ha-Yom* Filistin Yahudileri arasındaki burjuva kesime hitap eden sağ tandanslı bir gazeteydi ve gördüğümüz gibi Türkiye'yi –Rusya'dan aldığı yardımlara rağmen– Bolşevik rejime karşı bir barikat olarak değerlendiriyordu. *Haaretz* ise tersine Sovyet Rusya taraftarı sosyalist-Siyonist kesimin gazetesiydi ve benzer bir değerlendirme yüzünden daha mesafeli bir tutum benimsemiş olması ihtimal dâhilindedir. Farkın kültürel sebebi ise *Do'ar ha-Yom*'u çıkaran Ben-Yehuda ailesinin 1881'de, yani İkinci Aliya göçmeni *Haaretz* ekibinden en az çeyrek asır önce Filistin'e göçmüş (Fellman 25), dolayısıyla da Osmanlı İmparatorluğu'na daha fazla kültürel uyum sağlamış olmasında aranabilir. Nitekim *Do'ar ha-Yom*'un selefi *ha-Tsvi* gazetesinde, İkinci Meşrutiyet döneminde okurlarına ısrarla “Osmanlı olunuz!” çağrısında bulunuyorlardı (Ben-Yehuda 1-2). Bu nedenle Filistin Osmanlı İmparatorluğu'ndan koptuktan sonra dahi İmparatorluğun nüvesinde olup bitenlere ve Mustafa Kemal'in ülkeyi kurtarma çabalarını daha yakın bir ilgi, hatta yer yer sempatiyle izlemeleri beklenebilir bir tutumdur.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında yazarın herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Açıklamalar

1 Makalenin ele aldığı dönem içerisinde Filistin'de çeşitli konularda yayımlanmış olan diğer Arapça gazete ve dergiler şunlardır: *Bâkûrat Cebel Sahyun*, *Baridü'l-Yevm*, *Beit Lahm*, *Beitü'l-Makdis*, *Dârü'l-Mu'allimîn*, *Lisânü'l-'Arab*, *el-Ûudsü's-Şerif*, *en-Nefâ isü'l-'Aşriyye*, *en-Nefir*, *es-Selâm*, *aş-Tabl* ve *Zehratü'l-Cemîl* (sonradan *ez-Zehra*). Aynı dönemde çıkan diğer İbranice süreli yayınlar ise *Ha-Po'el ha-Tsair* ve *Yedi'ot 'Iriat Tel-Aviv*'dir.

Kaynaklar

İncelenen Gazeteler

Arapça Gazeteler

el-Karmil

Filistîn

Mir'atü's-Şark

İbranice Gazeteler

Do'ar ha-Yom

Haaretz

İncelenen Gazete Makaleleri

Arapça Makaleler

“Britânya ve Kemâl ve Filistîn.” [Britanya, Kemal ve Filistin]. *El-Karmil*, 13 Mayıs 1922, s. 1.

“Ceyşü Muştafâ Kemâl.” [Mustafa Kemal'in Ordusu]. *Mir'atü's-Şark*, 25 Ağustos 1920, s. 2.

“El-‘azametü'l-hakîkiyye ev Muştafa Kemâl.” [Gerçek Büyüklük veya Mustafa Kemal]. *El-Karmil*, 20 Eylül 1922, ss. 1-2.

“El-Etrâk.” [Türkler]. *El-Karmil*, 9 Aralık 1920, s. 2.

“El-harb fi'l-Anâdûl.” [Anadolu'daki Savaş]. *Mir'atü's-Şark*, 15 Ekim 1921, s. 3.

“El-hudne fi'l-Anâdûl – Fevzü'l-Etrâki's-siyasiyye – El-intişâr li-mebde'î'l-kavmiyye – Evvelü ha'tve fi necâhi's-şark.” [Anadolu'da Ateşkes – Türklerin Siyasi Başarısı – Milliyetçilik İlkesinin Zaferi – Şark'ın Muvaffakiyetinde İlk Adım]. *Mir'atü's-Şark*, 13 Nisan 1922, s. 2.

“El-intişârü't-Türki – Havfü'l-Yehûd 'alâ Filastîn.” [Türk Zaferi – Yahudilerin Filistin Korkusu]. *Filistîn*, 3 Ekim 1922, s. 1.

“El-mevkîfü's-siyâsî.” [Siyasi Durum]. *El-Karmil*, 23 Eylül 1922, s. 1.

“Et-Türk ve'l-Yünân.” [Türkler ve Yunanlılar]. *Mir'atü's-Şark*, 28 Ocak 1922, s. 3.

“El-Yünân ve't-Türk.” [Yunanlılar ve Türkler]. *Mir'atü's-Şark*, 3 Haziran 1921, s. 3.

“Fevzü'l-Etrâk – El-va'taniye ve'l-isti'mâr.” [Türklerin Zaferi – Milliyetçilik ve Sömürgecilik]. *El-Karmil*, 13 Eylül 1922, ss. 1-2.

“Harbü'l-Anâdûl.” [Anadolu Savaşı]. *El-Karmil*, 16 Eylül 1922, s. 3.

“İntişârü'l-Etrâk.” [Türklerin Zaferi]. *Mir'atü's-Şark*, 4 Eylül 1922, s. 3.

“İntişârü'l-Etrâki'l-bâhir – Suqûtu İzmir.” [Türklerin Parlak Zaferi – İzmir'in Düşüşü]. *Mir'atü's-Şark*, 13 Eylül 1922, s. 3.

“Maqdaratü'l-Etrâk.” [Türklerin Kabiliyeti]. *El-Karmil*, 26 Şubat 1921, s. 3.

- “Muştafâ Kemâl.” [Mustafa Kemal]. *El-Karmil*, 16 Nisan 1921, s. 3.
“Muştafâ Kemâl.” [Mustafa Kemal]. *El-Karmil*, 20 Nisan 1921, ss. 2-3.
“Mu’temerü Lenden ve’l-mes’eletü’l-şarkıyye.” [Londra Konferansı ve Şark Meselesi]. *Mir’atü’ş-Şark*, 12 Mart 1921, s. 1.
“Türkiyâ.” [Türkiye]. *Mir’atü’ş-Şark*, 19 Kasım 1919, s. 3.

İbranice Makaleler

- “Be-Anatoliya uv-Angliya.” [Anadolu ve İngiltere’de]. *Do’ar ha-Yom*, 24 Temmuz 1921, ss. 1-2.
Ben-Avi, İtamar. “Hafta’at Anatoliya.” [Anadolu Sürprizi]. *Do’ar ha-Yom*, 10 Nisan 1921, s. 2.
Ben-Avi, İtamar. “Hafta’ot Togarma.” [Türkiye’nin Sürprizleri]. *Do’ar ha-Yom*, 8 Kasım 1922, s. 2.
Ben-Avi, İtamar. “Ha-‘milhama’ be-Anatoliya.” [Anadolu’da ‘Savaş’]. *Do’ar ha-Yom*, 5 Nisan 1921, ss. 1-2.
Ben-Avi, İtamar. “Ha-nitsahon ha-Togri.” [Türk Zaferi]. *Do’ar ha-Yom*, 18 Mart 1921, s. 2.
Ben-Avi, İtamar. “Ha-yişlat şalom ba-Mizrah ha-Karuv?” [Yakın Doğu’da Barış Ege-men Olacak mı?]. *Do’ar ha-Yom*, 24 Şubat 1921, ss. 1-2.
Ben-Avi, İtamar. “Togarma tihtom!” [Türkiye İmzalayacak!]. *Do’ar ha-Yom*, 29 Temmuz 1920, ss. 1-2.
Ben-Yehuda, Eliezer. “Yehudim, heyu Otomanim!” [Yahudiler, Osmanlı Olunuz!]. *Ha-Tsvi*, 12 Ocak 1909, ss. 1-2.
“Beyn Yavan le-Türkiya.” [Yunanistan ve Türkiye Arasında]. *Haaretz*, 27 Temmuz 1921, s. 2.
Elmaleh, Avraham. “Le-kivuş Angora.” [Ankara’nın Alınmasına Dair]. *Do’ar ha-Yom*, 11 Eylül 1921, s. 2.
“Gibor le’umi.” [Milli Kahraman]. *Do’ar ha-Yom*, 30 Mart 1921, ss. 1-2.
“Ha-‘Aravim ve-ha-Turkim.” [Araplar ve Türkler]. *Haaretz*, 29 Kasım 1922, s. 3.
“Ha-malakhut ha-Turkit be-Pariz.” [Paris’teki Türk Heyeti]. *Haaretz*, 11 Mayıs 1920, s. 1.
“Hofeş ha-Turkim.” [Türklerin Özgürlüğü]. *Do’ar ha-Yom*, 18 Ekim 1922, s. 2.
“Likra’at ha-şalom beyn Yavan ve-Türkiya” [Yunanistan ile Türkiye Arasında Barışa Doğru]. *Haaretz*, 7 Aralık 1921, ss. 1-2.
“Likra’at ha-şalom beyn Yavan ve-Türkiya.” [Yunanistan ile Türkiye Arasında Barışa Doğru]. *Haaretz*, 29 Ocak 1922, s. 2.
“Me-İzmir le-Adrianopoli.” [İzmir’den Edirne’ye]. *Do’ar ha-Yom*, 10 Eylül 1922, s. 2.

Araştırma Eserleri

- “About Haaretz.” *Haaretz*, www.haaretz.com/1.5349621.
- Akyüz, Yahya. *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu*. Türk Tarih Kurumu, 1988.
- Aybars, Ergün. “Milli Mücadele’de İngiliz Basını.” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, vol. 4, no. 12, 1988, ss. 603-36.
- Beška, Emanuel. *From Ambivalence to Hostility: The Arabic Newspaper Filastin and Zionism, 1911–1914*. Slovak Academic Press, 2016.
- Bilmez, Bülent. “The Place of the Turkish Independence War in the American Press (1918-1923).” *The Turkish Yearbook of International Relations*, vol. 31, 2000, ss. 51-74.
- Boyar, Ebru. “Savaş ve Basın: Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı ve İngiliz *The Times* Gazetesi (1919-1922).” *ODTÜ Gelişme Dergisi*, vol. 36, no. 2, 2009, ss. 291-324.
- Çalık, Ramazan. *Alman Basımında Milli Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa (1919-1923)*. Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2004.
- “Do’ar ha-Yom.” *Historical Jewish Press*, The National Library of Israel, www.nli.org.il/en/newspapers/dhy.
- “El-Carmel.” *Jrayed – Arabic Newspaper Archive of Ottoman and Mandatory Palestine*, The National Library of Israel, jrayed.org/en/newspapers/elcarmel.
- “Filastin.” *Jrayed – Arabic Newspaper Archive of Ottoman and Mandatory Palestine*, The National Library of Israel, jrayed.org/en/newspapers/falastin.
- Elpeleg, Zvi ve Shmuel Himelstein. *The Grand Mufti: Haj Amin al-Hussaini, Founder of the Palestinian National Movement*. Routledge, 2012.
- Elyada, Ouzi. “‘Ha’aretz’, 1918-1937: From an Establishment-Sponsored to a Commercial Newspaper.” *Kesher*, no. 29, 2001, ss. 56-72.
- Fellman, Jack. *The Revival of a Classical Tongue: Eliezer Ben Yehuda and the Modern Hebrew Language*. Mouton, 1973.
- Foster, Zachary J. “Arabness, Turkey and the Palestinian National Imagination in the Eyes of *Mir’at al-Sharq* (1919-1926).” *Jerusalem Quarterly*, no. 42, 2010, ss. 61-79.
- “Ha-Arets.” *Historical Jewish Press*, The National Library of Israel, www.nli.org.il/en/newspapers/haretz.
- Halabi, Awad. “Liminal Loyalties: Ottomanism and Palestinian Responses to the Turkish War of Independence, 1919-22.” *Journal of Palestine Studies*, vol. 42, no. 3, 2012, ss. 19-37.
- Karagülmez, Müjdat. “Macarların Gözüyle Milli Mücadele ve Türk İmajı.” *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, vol. 17, no. 3, 2019, ss. 493-518.

- “Mir’at Al-Sharq.” *Jrayed – Arabic Newspaper Archive of Ottoman and Mandatory Palestine*, The National Library of Israel, jrayed.org/en/newspapers/meraatalsherh.
- Öztoprak, İzzet. *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*. Türk Tarih Kurumu, 2014.
- Polat, Gülsüm. *Türk Arap İlişkileri: Eski Eyaletler Yeni Komşulara Dönüşürken (1914-23)*. Kronik, 2019.
- Vlašić, Anđelko. “Hırvatistan Kaynaklarına Göre Mustafa Kemal Atatürk ve Kurtuluş Savaşı.” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, vol. 33, no. 96, 2017, ss. 47-68.
- Wright, Quincy. *Mandates Under the League of Nations*. University of Chicago Press, 1930.
- Yağcı-Aksel, Sevgi Can. “Macar Basınında Türkiye: ‘Küçük Asya’nın Büyük Direnişi (1920-1923).” *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*, vol. 5, no. 2, 2018, ss. 53-84.

The Turkish War of Independence in Examples from the Arabic and Hebrew Press of Palestine, 1919-1922*

Selim Tezcan**

Abstract

This study explores how the Turkish War of Independence was construed by five Arabic and Hebrew newspapers published in Palestine between 1919 and 1922, and addresses the following question: What attitudes did some important Arabic and Hebrew newspapers published in Palestine during this period adopt towards the Turkish War of Independence, and what were the reasons for the differences observed in their attitudes? As the analysis shows, two of the Arabic newspapers, *al-Karmil* and *Mir'at al-Shark*, displayed a close interest in and gave fervent support to the Turkish nationalist forces. The main reason for this was their concerns about the British Mandate, which was being established at the time, and particularly about the Balfour Declaration that the Mandate had undertaken to implement. As for *Filastin*, similarly opposed to Zionism, it adopted a more aloof if not outright hostile attitude toward the Turkish War of Independence. The reason for this was its alignment with the Husseini family, who had made common cause with Sharif Hussein and his sons during World War I and its aftermath. On the other hand, the Hebrew newspapers *Do'ar ha-Yom* and *Haaretz* showed themselves impatient for the conclusion of peace, considering that the British Mandate would not come into effect until the peace agreement. Consequently, they kept urging that the two sides should make mutual concessions and that the European powers should mediate for peace.

Keywords

Turkish War of Independence, Mustafa Kemal, Palestine, Arabic Press, Hebrew Press.

* Date of Arrival: 10 August 2022 – Date of Acceptance: 05 December 2022

You can refer to this article as follows:

Tezcan, Selim. "Arapça ve İbranice Filistin Basınından Örneklerde Türk Millî Mücadelesi, 1919-1922." *bilig*, no. 106, 2023, pp. 173-198.

** Assoc. Prof., Social Sciences University of Ankara, Faculty of Social Sciences and Humanities, Department of History – Ankara/Türkiye
ORCID: 0000-0002-6242-7232
selimte76@gmail.com

Турецкая война за независимость в арабской и еврейской печати Палестины, 1919-1922 гг.*

Селим Тезджан**

Аннотация

Автор исследует, как турецкая война за независимость была истолкована пятью газетами на арабском и иврите, издававшимися в Палестине в период с 1919 по 1922 год, и рассматривает следующий вопрос: какую позицию некоторые важные газеты на арабском и иврите, издававшиеся в Палестине в этот период, заняли по отношению к турецкой войне за независимость и каковы были причины наблюдаемых различий в этой позиции? Как показывает анализ, две арабские газеты, «Аль-Кармил» и «Мират аль-Шарк», проявляли большой интерес и оказывали горячую поддержку турецким национальным силам. Основной причиной этого была их озабоченность по поводу британского мандата, который устанавливался в то время, и особенно Декларации Бальфура, которую мандат обязался выполнять. Что касается «Филастин», которая также была противником сионизма, издание заняло более отчужденную, если не откровенно враждебную позицию по отношению к турецкой войне за независимость. Причиной этого была его связь с семьей Хусейни, которая объединилась с Шарифом Хусейном и его сыновьями во время Первой мировой войны и после нее. С другой стороны, еврейские газеты «Доар ха-Йом» и «Гаарец» с нетерпением ждали заключения мира, считая, что британский мандат не вступит в силу до заключения мирного соглашения. Следовательно, они продолжали настаивать на том, чтобы обе стороны пошли на взаимные уступки и чтобы европейские державы выступили посредниками для заключения мира.

Ключевые слова

Турецкая война за независимость, Мустафа Кемаль, Палестина, арабская пресса, еврейская пресса.

* Поступило в редакцию: 10 августа 2022 г. – Принято в номер: 05 декабря 2022 г.

Ссылка на статью:

Tezcan, Selim. "Arapça ve İbranice Filistin Basınından Örneklerde Türk Milli Mücadelesi, 1919-1922." *bilig*, no. 106, 2023, pp. 173-198.

** Доц., д-р, Университет социальных наук Анкары, Факультет социальных и гуманитарных наук, Факультет истории – Анкара/Турция
ORCID: 0000-0002-6242-7232
selimtez76@gmail.com